

ՄԵՐ 150ԱՄԵԱՅ «ԲԱԶՄԱՎԷՊ»Ը

Նոյնիսկ բռնկուին երեւակայութեամբ օժտուած անձ մը, այսօր, մեծ զարմանքով պիտի անշարժանայ՝ իր աչքերուն առջեւ տեսնելով 150 տարիներէ ի վեր կերտուած այս հայազիր կոթողը՝ որ կը կոչուի «Բազմավէպ»:

Զայն լոյս բերողն ու կերտողը եղաւ՝ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւնը, որ 1843 թուին ընդառաջելով Հայ Ազգի հոգեւոր եւ մտաւոր պահանջներուն, ձեռնարկեց անոր հրատարակութեան:

Մինչեւ այդ թուականը, Վենետիկի Մխիթարեան Հայրերը արդէն լոյս ընծայել էին այնպիսի հրատարակչական գործեր, որ ոչ միայն իրենց համբաւը, այլ ամբողջ՝ այդ դարուն կորուսեալ Հայ Ազգին հոչակը՝ ծաւալել էին քաղաքէ քաղաք, երկրէ երկիր:

Հայ Ազգին Լուսանորոգ եւ միաբանութեան հիմնադիր՝ Մեծն Մխիթարի ուղիէն անշեղ ընթանալով՝ անոր աշակերտներն ու յաջորդող սերունդը, հին, դարաւոր աւերակներէն հրաշագեղ հայրենիք մը վերայայտնեցին, իր լեզուով, աւանդութիւններով, պատմութեամբ ու փառքով. բայց այս ամէնը մօտեցնելու ու ծանօթացնելու համար հայ ժողովուրդին, հարկ էր անոր հասկնալի լեզուով խօսիլ ու գրել, նոյնպէս՝ թափանցել անոր դեռ նեղ գաղափարներով մոլորուն մտքի ծիրէն ներս, բանալու համար անոր առջեւ գիտակցութեան լայն հորիզոններ, ու վերջապէս հայութեան դրոշմը կնքել անոր ճակատին, որպէսզի ան ինքզինքն զգար, «Հայոց Մեծաց Քաջաց» ծնունդ եւ սերունդ:

Այս ազգային մտաւոր մեծ առաքելութիւնը կատարելու նպատակով, երբ հրապարակի վրայ դեռ գրաբարը կ'իշխէր Բազրատունիի պառնասեան վեհութեամբ, լոյս տեսաւ աշխարհաբար «Բազմավէպ»ը, այդ դարուն իսկ նախանձելի իր գեղեցիկ եւ ընտիր պարզ լեզուով եւ ոճով:

Եւ զարմանք մը չթուի գրական աշխարհին եթէ յայտարարենք՝ թէ «Բազմավէպ»ը՝ Վենետիկի Մխիթարեան Հայրերու Հայկական Կաճառին պաշտօնաթերթը, եղաւ նաեւ անոնց գրական մեծագոյն գործը,

զոր 150 տարիներու երկար ընթացքին համագործակցօրէն աշխատելով անոնք ընծայեցին՝ ի պատիւ Հայ Ազգին եւ համայն քաղաքակիրթ մարդկութեան:

Թէեւ շատ էին գիտութեան վտակները, որոնք իր մէջ թափելով խառնուեցան անոր մէկուկէս դարեան ընթացքին (տնտեսական, գրական, ընկերային, պատմական, բանասիրական, բնագիտական, աշխարհագրական եւն.), բայց անոնք միաւորուելով երկու համալուծուող հոսանքներու՝ կրօնական եւ ազգային, կազմեցին, «Բազմավէպ»ի տիրական ու տեւական դէմքը:

Եթէ դարերը շեղեցան իրենց նպատակէն, տարաբախտօրէն կորսընցնելով իրենց մարդկային եւ ազգային բարոյական արժանապատուութիւնը, «Բազմավէպ» մինչեւ այսօր անշեղօրէն կրցաւ պահել իր մաքուր հանգանակը, բարձր պահելով իր անթուելի ոսկեգիր էջերուն մէջ, ամբողջ ազգի մը թէ՛ հոգեւոր եւ թէ՛ ֆիզիքական նկարագիրը:

Անոր հմայքէն ո՛չ միայն տարուեցան ու խանդավառուեցան հայազգի բազմաթիւ մտաւորականներ, որոնք իրենց գրական եւ բանասիրական արդիւնքներով ջանացին ճոխացնել զանիկա, այլեւ համաշխարհային դիրք գրաւող օտար գիտնականներ, որոնք մեծ պատիւ համարեցան այսպիսի հեղինակաւոր թերթի մը իրենց մասնակցութիւնը բերելու:

Ասոնց կարգին, դժուար պիտի ըլլայ գտնել Մխիթարեան վարդապետ մը, որ տարիներու երկար տեւողութեան ընթացքին, իր մասնակցութիւնը բերած չլլայ «Բազմավէպ»ի էջերուն: Անոնցմէ շատեր այսօր աճիւն դարձած կը հանգչին Ս. Ղազարի գերեզմանատան՝ «Տապան հանգստեան Հարց Մխիթարեան»ին մէջ. բայց յաւերժէն անդին ալ իրենց սիրելի թերթի էջերէն դեռ կը լսուի անոնց փառաբոյժ ձայնը, եւ այսօր Հայ Ազգը աւելի քան երբեք՝ երախտագիտօրէն կը խոնարհի անոնց անթառամ յիշատակին առջեւ:

Իսկ կարելի՞ է մոռացութեան մատնել «Բազմավէպ»ի Ալիշանեան դրօշը իրարու փոխանցող անվեհեր ու լուսամիտ խմբագիրներու ոսկեշարը, որոնցմէ շատեր այսօր պատմութեան կարգն անցած ըլլալով՝ պիտի դժուարինք թուել անոնց լուսապայծառ անունները. բայց բազմադրաղ եւ միշտ ժպտուններէս Հայր Եղիա Փէչիկեանը, որուն «Հայր Բազմավէպ» կոչումը տրուած էր՝ իր թերթին բերած բազմամեայ բեղուն գործունէութեան համար, վաստակաշատ Հայր Մեսրոպ Ծանաշեանը եւ ասոնց արժանաւոր աշակերտ՝ Հայր Ներսէս Տէր-Ներսէսեանը, անուններ են, որոնք հարկ կը զգանք յարգանքով յիշատակել: Հակառակ վերջին յիշնամեակիս մէջ պատահած քաղաքական մեծ վերիվայրումներուն եւ ծանր տագնապներուն, ասոնք կրցան թերթը ճոխացնել, պայծառացնել եւ արդիաճեւել, յոբելինական հանդիսաւորութեամբ այսօր յանձնելով զանիկա ամերիկահայութեան սրտի մօ-

տիկ գիտաշատ Հայր Տաճատ Եարտըմեանին, որուն պիտի ուղղուին մեր եւ հայ մամուլի ջերմագին շնորհաւորութիւններն ու մաղթանքները, նաեւ Վենետիկի ընտիր եւ ազգանուէր Միխիթարեան Հայրերուն:

Վստահօրէն մենք կը հաւատանք «Բազմավէպ»ի դեռ երկար ժամանակներու տեւականութեան, որովհետեւ ազատ եւ անկախ Հայաստանի մը այսօրուան պայծառ իրականութիւնը, ոյժ եւ խրախոյս պիտի ներշնչէ հայասերունդ Հայրերուն, քայլ առ քայլ հետեւելու անոր ազգային եւ գրական նոր նուաճումներուն, եւ «Բազմավէպ» ո՛չ միայն լսել պիտի տայ իր հեղինակաւոր ձայնը, այլ նաեւ տարփողէ մեր այսօրուան ու վաղուան մտքի եւ մշակոյթի յաղթանակները:

ԿԱՐՈՅ ԶՈՊՈՅԵԱՆ

Լոս Անճելըս